

O'ZBEKISTON

TIL VA MADANIYAT

UZBEKISTAN

LANGUAGE & CULTURE

ISSN 2181-922X

2026 Vol. 2

tsuull.uz
uzlc.tsuull.uz

ISSN 2181-922X

O‘ZBEKISTON:

TIL VA MADANIYAT

UZBEKISTAN:

LANGUAGE AND CULTURE

2026 Vol. 2

tsuull.uz

uzlc.tsuull.uz

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti

Bosh muharrir: Shuhrat Sirojiddinov
Bosh muharrir o'rinbosari: Nozliya Normurodova
Mas'ul kotib: Ozoda Tojiboyeva

Tahrir kengashi

Hamidulla Dadaboyev, Nurboy Jabborov, Mustafo Bafoyev, Samixon Ashirboyev, Shodmon Vohidov (Tojikiston), Farxod Maqsudov, Adham Ashirov, Zohidjon Islomov, Bahodir Karimov, Saodat Muhamedova, Aftondil Erkinov, Uzoq Jo'raqulov, Iroda Azimova, Dilnavoz Yusupova, Dilorom Ashurova, Ziyoda Teshaboyeva, Zulkumor Xolmonova, Z.Ortiqova, Komil Kalonov, Botir Elov, Manzura Abjalova, Rasul Atamuratov.

Tahrir hay'ati

Nazef Shahrani (AQSH)	Muzaffar Komilov (O'zbekiston)
Elizabetta Ragagnin (Italiya)	Tanju Seyhan (Turkiya)
Ahmadali Asqarov (O'zbekiston)	Alizoda Saidumaran (Tojikiston)
Isa Habibbeyli (Ozarbayjon)	Nikolas Kantovas (Buyuk Britaniya)
Akmal Nur (O'zbekiston)	Akmal Saidov (O'zbekiston)
Almaz Uvli (Ozarbayjon)	

"O'zbekiston: til va madaniyat" jurnali – lingvistika, tarix, adabiyot, tarjimashunoslik, san'at, etnografiya, falsafa, antropologiya va ijtimoiy tadqiqotlarni o'rganish kabi sohalarni qamrab olgan akademik jurnal. Jurnal bir yilda to'rt marta chop etiladi.

Jurnalning maqsadi – ko'rsatilgan sohalarga oid dolzarb mavzulardagi bahs-munozaraga undaydigan, yangi, innovatsion g'oyalarga boy, o'z konsepsiyasiga ega bo'lgan tadqiqotlarni nashr etishdir.

Ingliz, rus va o'zbek tillaridagi, shuningdek, boshqa turkiy tillarda yozilgan maqolalar qabul qilinadi. Iqtisodiy tahlillar hamda siyosatga oid maqolalar e'lon qilinmaydi.

Jurnalda kitoblarga yozilgan taqrizlar, adabiyotlar sharhi, konferensiyalar hisobotlari va tadqiqot loyihalari natijalari ham e'lon qilinadi. Mualliflar fikri tahririyat nuqtayi nazaridan farq qilishi mumkin.

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti.

O'zbekiston, Toshkent, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos Hojib ko'chasi, 103.

Email: uzlangcult@gmail.com

Website: www.uzlc.tsuull.uz

Alisher Navo'i Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature

Editor-in-Chief:

Shuhrat Sirojiddinov

Deputy Editor in Chief:

Nozliya Normurodova

Executive secretary:

Ozoda Tajibaeva

Editorial board

Hamidulla Dadaboev, Nurboy Jabbarov, Mustafo Bafoev, Samikhan Ashirboev, Shodmon Vohidov (Tajikistan), Farhad Maksudov, Adham Ashirov, Zohidjon Islamov, Bahodir Karimov, Saodat Muhamedova, Aftondil Erkinov, Uzoq Jurakulov, Iroda Azimova, Dilnavoz Yusupova, Dilorom Ashurova, Ziyoda Teshabaeva, Zulxumor Kholmonova, Z.Ortiqova, Komil Kalonov, Botir Elov, Manzura Abjalova, Rasul Atamuratov.

Editorial Committee

Nazif Shahrani (USA)	Muzaffar Komilov (Uzbekistan)
Elisabetta Ragagnin (Italy)	Tanju Seyhan (Turkey)
Ahmadali Asqarov (Uzbekistan)	Alizoda Saidumar (Tajikistan)
Isa Habibbeyli (Azerbaijan)	Nicholas Kontovas (Great Britain)
Akmal Nur (Uzbekistan)	Akmal Saidov (Uzbekistan)
Almaz Uvli (Azerbaijan)	

"Uzbekistan: Language and Culture" is an academic journal that publishes works in the field of linguistics, history, literature, translation studies, arts, ethnography, philosophy, anthropology and social studies.

The journal is published four times a year.

The purpose of the journal is to publish the results of the latest research that are rich in new, innovative ideas and has its own concept, which stimulates debate on topical issues in these areas.

The language of articles can be English, Russian and Uzbek. Other Turkic languages are also welcome. We do not publish economic analyses or political articles.

In addition to research articles, the journal announces book and literary work reviews, conference reports and research project results.

The authors' ideas may differ from those of the editors'.

Alisher Navo'i Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature.

103, Yusuf Khos Hojib, Yakkasaray, Tashkent, Uzbekistan.

Email: uzlangcult@gmail.com

Website: www.uzlc.tsuull.uz

MUNDARIJA

LINGVISTIKA

Munavvara Qurbonova

Bolalar nutqida emotsional deysisning voqelanishi6

Nurbek Ahmadjonov

O'zbek va nemis rahbar-muloqot diskursida nutq odobi va uning lingvistik aspektlari24

Aynel Mashadiyeva

Turkiy tillar va dialektlardagi sifatdoshlarning qiyosiy-tarixiy tadqiqi ...41

Firuz Abdusalomov

Zamonaviy media diskursida harbiy leksikaning semantik transformatsiyasi58

Elnare ALIYEVA

Türk Dillerinde İsimlerde Çoğulluğun Bazı Özellikleri71

ADABIYOTSHUNOSLIK

Almaz Ülvi BİNNƏTOVA

Ensiklopedik Təfəkkürə Malik Mənəviyyat Memarı (İsrafil Məmmədovun “Uç, göyərçinim, uç” əsəri haqqında ədəbi qeydlər).....83

Mohida Qodirova

Tarixiy manbadan badiiy talqinga: Esondavlat begim obrazining ingliz tarixiy romanlaridagi interpretatsiyasi95

TARJIMASHUNOSLIK

Yorkinoy Nasirdinova

“La Fermeté des faibles” – So‘fi Olloyorning “Sabot ul-ojizin” pandnoma asarining ilk fransuzcha tarjimasi.....107

Ilhom Xolmuminov

Badiiy hikoya tarjimasining kognitiv mexanizmlari va paradigmatic modellashtirish119

SOTSILOGIYA

Komil Kalanov

Sun'iy intellekt texnologiyalarining sotsiologik diskurs tahlili133

ETNOLOGIYA. ETNOGRAFIYA. ANTROPOLOGIYA

Adhamjon Ashirov

Samarqand bozorlari tarixi va o'ziga xos xususiyatlari156

KECHA VA BUGUN

Umidjon Kushayev

Mustaqillikning 35 yili: özgargan hayot, özgargan inson.....169

Mustaqillikning 35 yili: özgargan hayot, özgargan inson

Umidjon Kushayev

Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti

Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasi professori,

falsafa fanlari doktori

O'ttiz besh yil – tarix uchun bir lahza, inson umri uchun esa salmoqli bir davr. Bu yillar davomida bir avlod ulg'aydi, yangi avlod dunyoga keldi, mamlakatning qiyofasi, odamlarning hayot tarzi, orzu-maqсадlari va ertangi kun haqidagi tasavvurlari o'zgardi. Bugun, istiqbolimizning 35 yilligi tantanasi arafasida yoki uning shukuhli kunlarida ortga nazar tashlar ekanmiz, eng muhim savollardan biri tabiiy ravishda paydo bo'ladi: mustaqillik yillari bizga nima berdi?

Bu savolga faqat siyosiy yoki iqtisodiy raqamlar bilan javob berib bo'lmaydi. Chunki mustaqillikning haqiqiy qiymati, avvalo, inson hayotida namoyon bo'ladi. Shu ma'noda, O'zbekistonning 35 yillik mustaqil taraqqiyot yo'lini inson hayotidagi o'zgarishlar orqali o'qish – bu davr tarixini anglashning eng ta'sirchan usullaridan biridir.

Mustaqillik haqida so'z ketganda, ko'pincha davlat suvereniteti, iqtisodiy mustaqillik, xalqaro munosabatlar yoki siyosiy institutlar haqida fikr yuritamiz. Ammo istiqbolning yana bir – ma'naviy va insonga daxldor o'lchovi bor.

Mustaqillik xalqqa o'z tarixiga, tiliga, diniga, milliy qadriyatlariga va buyuk ajdodlar merosiga yangicha munosabatda bo'lish imkonini berdi. Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev ta'kidlaganlaridek, istiqbol, eng avvalo, xalqimizning shonu sharafi, muqaddas dini, ona tili va unutilayotgan milliy qadriyatlarini qayta tiklash imkonini berdi. Bu jarayon insonning o'zligini anglashi bilan uzviy bog'liqdir.

O'zbekistonning yangi taraqqiyot bosqichida eng ko'p tilga olinayotgan tushunchalardan biri — **inson qadri**.

Bu iboraning ortida muayyan siyosiy shiordan ko'ra kattaroq mazmun bor. Davlat siyosatining markaziga insonni qo'yish – uning dardini eshitish, huquq va manfaatlarini himoya qilish, munosib

yashashi uchun sharoit yaratish, imkoniyatlarini kengaytirish demakdir.

Yangi O'zbekiston tajribasida bu yondashuv, ayniqsa, kambag'allikni qisqartirish siyosatida yaqqol namoyon bo'ldi.

Kambag'allik masalasini ochiq tan olishning o'zi ijtimoiy siyosatda muhim burilish bo'ldi. Chunki odamlarning turmush darajasini yaxshilash uchun, avvalo, mavjud holatni xolis baholash kerak.

Yangi O'zbekistonda ehtiyojmand oilalar bilan «mahallabay» ishlash tizimi yo mehanizmi yo'lga qo'yildi. Bunda oilaning faqat moddiy ahvoli emas, balki uning daromadi, kasbi, salomatligi, farzandlarining ta'limi va yashash sharoiti ham kompleks o'rganila boshladi.

Natija esa raqamlarda aks etmoqda: kambag'allik darajasi 2017-yildagi 35 foizdan 4 foizga tushirildi.

Bir qarashda bu – statistik ko'rsatkich. Ammo raqamni inson taqdiri bilan bog'lasak, uning mazmuni boshqacha ochiladi. Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev o'z nutqlarida ta'kidlaganlaridek, bu natija ortida turmushi yaxshilangan, ro'zg'origa baraka kirgan 10 million insonning quvonchi mujassam.

Bugun zamonaviy uy-joyga ega bo'lgan 650 mingdan ziyod oila ham ana shu o'zgarishlarning inson hayotidagi ifodasidir. Yangi uy – faqat qurilish statistikasidagi bir obyekt emas. U oilaning xavfsizligi, farzandlarning sharoiti, ertangi kunga ishonch va yangi hayot boshlash imkoniyatidir.

Shu nuqtai nazardan qaraganda, mustaqillikning 35 yilini baholashda «qancha bino qurildi?» degan savoldan ko'ra «qancha insonning hayoti o'zgardi?» degan savol muhimroqdir.

Inson qadri haqida gapirganda, ta'lim masalasini chetlab o'tib bo'lmaydi. Chunki zamonaviy dunyoda insonning eng katta boyligi — uning bilimi, malakasi, mustaqil fikrlash qobiliyati va o'zgaruvchan mehnat bozoriga moslasha olish salohiyatidir.

O'zbekistonda keyingi o'n yillikda ta'lim sohasidagi o'zgarishlar ko'lami ham shu nuqtayi nazardan alohida ahamiyatga ega.

Aholi soni o'tgan o'n yilda 8 millionga ko'payganiga qaramasdan, maktabgacha ta'lim qamrovi 78 foizga etkazildi. Maktablarda 1,5 million qo'shimcha o'quvchi o'rni yaratildi. Prezident, ijod va ihtisoslashgan maktablar tarmog'ining shakllanishi iqtidorli bolalar uchun yangi imkoniyatlarni kengaytirdi.

Eng muhim o'zgarishlardan biri – oliy ta'limning

ommaviylashuvidir. Bugun mamlakatimiz oliygohlarida 1 million 600 ming nafar talaba tahsil olmoqda.

Bu raqamning ijtimoiy ahamiyati juda katta. Bir vaqtlar oliy ma'lumot olish ko'plab oilalar uchun yetib bo'lmas orzudek ko'ringan bo'lsa, bugun farzandni universitetda o'qitish real maqsadga aylanmoqda.

Inson qadrining yana bir eng muhim o'lchovi — salomatlik.

So'nggi yillarda sog'liqni saqlash sohasiga ajratilayotgan mablag' 8 karradan ziyod oshirildi. Mamlakat bo'ylab 652 ta yangi tibbiyot muassasasi barpo etildi. Xususiy sektor uchun imkoniyatlarning kengaytirilishi natijasida tibbiy xizmatlar hajmi 3 karra oshdi. Ilgari asosan xorijda amalga oshirilgan 100 dan ziyod murakkab diagnostika va davolash usullari bugun O'zbekistonning o'zida bajarilmoqda.

Ammo sohadagi natijalarni eng ta'sirchan ifodalaydigan raqam boshqa: aholining o'rtacha umr ko'rish davomiyligi 1991-yildagi 66,4 yoshdan 2025-yilda 75,4 yoshga yetdi.

Ya'ni mustaqillikning 35 yillik davrida insonning o'rtacha umri qariyb 9 yilga uzaydi.

Bu raqamning ortida meylionlab insonlarning hayoti bor. G'odaklar va onlar o'limi ko'rsatkichining 4 barobar kamaygani ham tibbiyotdagi islohotlarning inson hayotiga ta'sirini yanada yaqqol ko'rsatadi.

35 yil oldin mustaqillikni qarshi olgan avlodning bir qismi bugun mamlakat taraqqiyotida o'zining munosib o'rnini topgan. Ammo istiqlolning ertangi taqdirini bugungi yoshlar belgilaydi.

Shu bois Yangi O'zbekistonda yoshlarga investitsiya masalasi strategik vazifaga aylanmoqda. Har yili yoshlarni qo'llab-quvvatlash uchun 20–25 trillion so'm ajratilayotgani bu e'tiborning ko'lamini ko'rsatadi. Bugun mamlakatdagi biznes vakillarining 35 foizini yosh tadbirkorlar tashkil etmoqda.

Bugungi yoshlar uchun dunyo ancha yaqinlashdi. Xorijiy til o'rganish, xalqaro ta'lim dasturlarida qatnashish, raqamli texnologiyalardan foydalanish, startap yaratish, xorijiy bozorga chiqish imkoniyatlari kengaymoqda.

Demat, mustaqillikning yana bir katta natijasi – imkoniyatlar doirasining kengayishidir.

Mustaqillikning 35 yilligi munosabati bilan Yangi Toshkentdagi tantanalarning o'tkizilayotgani ham o'ziga hos ramziy ma'noga ega.

Chunki Yangi Toshkent – faqat yangi binolar majmuasi emas. U mamlakatning kelajak qiyofasi haqidagi tasavvurning

me'morchilikdagi ifodasidir.

Yangi O'zbekiston universiteti, Nizomiy Ganjaviy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti va O'zbekiston milliy kutubxonasining yangi binolari ishga tushirilgani bu hududning ilm-fan, ta'lim va madaniyat markazi sifatida shakllanayotganini ko'rsatadi.

Bu ham inson qadrining yana bir ko'rinishidir. Chunki zamonaviy shahar faqat yo'l, uy va ma'muriy binolardan iborat emas. U insonga o'qish, ishlash, ijod qilish, dam olish va o'z salohiyatini ro'yobga chiqarish uchun muhit yaratishi kerak.

Inson hayotidagi o'zgarishlarni iqtisodiy va ijtimoiy sohalar bilan cheklab bo'lmaydi. Mamlakatning dunyoga ochilishi ham odamlarning imkoniyatlarini kengaytirdi.

So'nggi yillarda O'zbekistonning qo'shni davlatlar bilan munosabatlarida sezilarli o'zgarishlar yuz berdi. Chegara muammolarini hal etish, Markaziy Osiyoda do'stlik va hamkorlikni mustahkamlash, iqtisodiy aloqalarni kengaytirish tashqi muhitni ham o'zgartirdi.

Bugun O'zbekiston bilan diplomatik munosabat o'rnatgan davlatlar soni qariyb 170 taga etgan. Markaziy Osiyoda strategik sheriklik va do'stlik aloqalari kengaymoqda, turli mintaqalar bilan yangi hamkorlik yo'nalishlari ochilmoqda.

Bir paytlar mamlakat iqtisodiyotiga yiliga 2–3 milliard dollar atrofida xorijiy investitsiya kirib kelgan bo'lsa, bugun jalb etilayotgan xorijiy investitsiyalar hajmi 40–50 milliard dollarga yetgan. Investitsiya bilan birga texnologiya, bilim va yangi iqtisodiy imkoniyatlar ham kirib kelmoqda.

O'ttiz besh yillik mustaqillik tarixiga bir butun jarayon sifatida qarasak, mamlakat taraqqiyotining turli bosqichlarini ko'ramiz.

1991-yil – mustaqil davlatning siyosiy-huquqiy poydevori yaratilgan tarixiy nuqta.

Keyingi yillar — davlatchilik institutlarini mustahkamlash, iqtisodiy va ijtimoiy tizimlarni shakllantirish, milliy o'zlikni tiklash va davlat mustaqilligini asrash davri.

So'nggi o'n yillik esa – islohotlarning yangi sur'ati, ochiqlik, iqtisodiy liberalashuv, ijtimoiy siyosatning yangi mehanizmlari, inson qadrini davlat siyosati markaziga olib chiqish va jamiyat hayotining ko'plab sohalarini yangilash bilan xarakterlanadi.

Bugun biz ana shu yo'lning natijalarini bir vaqtning o'zida turli sohalarda ko'ryapmiz.

- Kambag'allik 35 foizdan 4 foizga tushdi.

- Oliy ta'limda talabalar soni 1,6 millionga yetdi.
- 650 mingdan ziyod oila zamonaviy uy-joyga ega bo'ldi.
- Tibbiy xizmatlar hajmi 3 karra oshdi.
- O'rtacha umr ko'rish davomiyligi 66,4 yoshdan 75,4 yoshga yetdi.
- Xorijiy investitsiyalar 2–3 milliard dollardan 40–50 milliard dollarga ko'tarildi.

Bu raqamlarning har biri alohida maqola uchun mavzu bo'lishi mumkin. Ammo ularni birlashtirib turgan bitta umumiy ma'no bor: islohotlarning markazida inson bor.

Kelgusi yillarda bilim va malakani taraqqiyotning asosiy kapitaliga aylantirish, maktabgacha ta'lim qamrovini 100 foizga yetkazish, barcha maktablarni xalqaro baholash dasturlari bilan qamrab olish, texnikumlarda xalqaro standartlarni joriy etish va kamida 10 ta universitetni dunyoning TOP-1000 universitetlari qatoriga kiritish vazifalari qo'yilmoqda.

Sog'liqni saqlashda profilaktikaga asoslangan model, umumiy tibbiy sug'urta, ilg'or xorijiy klinikalarni jalb qilish va O'zbekistonni zamonaviy tibbiyot, farmatsevtika hamda biotexnologiyalar markazlaridan biriga aylantirish maqsad qilinmoqda.

Iqtisodiyotda esa yuqori texnologiya va mehnat unumdorligi modeliga o'tish, keyingi o'n yilda 450 milliard dollar xorijiy investitsiya jalb qilish, 2030-yilgacha YAIMni 300 milliard dollarga yetkazish va sanoatda 2 million yuqori daromadli ish o'rni yaratish kabi katta marralar belgilangan.

Demak, keyingi bosqichning mazmuni oddiy iqtisodiy o'sish emas. Gap inson imkoniyatlarini yanada kengaytirish haqida ketmoqda.

O'ttiz besh yillik taraqqiyot yo'liga nazar tashlar ekanmiz, bir haqiqat tobora aniqlashadi: mustaqillikning eng katta yutug'i faqat davlatning xalqaro maydondagi mavqeyi, iqtisodiy ko'rsatkichlari yoki qurilgan inshootlarida emas.

Uning eng katta qiymati — insonda. O'z tarixini biladigan insonda. O'z tili va qadriyatlarini erkin asraydigan insonda. Farzandiga sifatli ta'lim berish imkoniyatiga ega bo'lgan ota-onada. Zamonaviy uy-joyga ega bo'lgan oilada. O'z kasbini topib, mehnati bilan daromad qilayotgan yoshda. Tadbirkorlik boshlash uchun imkoniyat topayotgan fuqaroda. Sog'lomroq va uzoqroq umr ko'rayotgan insonda. O'z fikri, tashabbusi va qobiliyati bilan jamiyat taraqqiyotiga hissa qo'shayotgan shaxsda.

Eng muhimi, bu o'zgarishlar hali tugagani yo'q.

Prezident nutqida ta'kidlanganidek, O'zbekiston taraqqiyotning mutlaqo yangi davriga qadam qo'yimoqda. Oldimizdagi kelgusi o'n yillik milliy yuksalish davri bo'lishi ko'zda tutilmoqda. Bu yuksalishning poydevori esa tayyor — 35 yillik mustaqil taraqqiyot tajribasi, keyingi o'n yillikda amalga oshirilgan islohotlar va eng muhimi, o'z kelajagiga ishonch bilan qaray boshlagan inson.

Shu ma'noda Prezidentning «Biz bugun kechagidan kuchlimiz. Nasib etsa, ertaga bundan ham kuchli bo'lamiz» degan fikri o'ttiz besh yillik tarixning ham mazmunini, ham keyingi davrning ruhini ifodalaydi.

Kechagidan kuchli bo'lish – bosib o'tilgan yo'lni qadrlash. Bugungidan kuchli bo'lish – erishilgan natijalar bilan kifoyalanmaslik. Ertaga bundan ham kuchli bo'lish esa – insonga, uning bilimiga, mehnatiga, qobiliyatiga va orzu-maqсадlariga yanada katta imkoniyat yaratish demakdir.